

Rīgā, 2025. gada 13. augusts
Nr. 34/2025

Finanšu ministram
Arvilam Ašeradenam
arvils.aseradens@fm.gov.lv

Finanšu ministrijai
pasts@fm.gov.lv

*Par atbalstu Finanšu ministrijas virzītajam publisko iepirkumu
reformas radikālajam modelim*

Ārvalstu investoru padome Latvijā (turpmāk – FICIL) ar šo vēstuli apliecina atbalstu Finanšu ministrijas izstrādātajam *radikālajam publisko iepirkumu reformas modelim*, kas tika prezentēts 2025. gada 4. jūnija Finanšu ministrijas Publisko iepirkumu darba grupas noslēguma sēdē. Mūsu ieskatā pāreja uz ex-post kontroli, sistēmisku balstīšanos uz veikspējas rādītājiem un references cenām, kā arī procedūru piemērošana tikai iepirkumiem virs Eiropas Savienības noteiktajām robežvērtībām ir savlaicīgs un būtisks solis ceļā uz efektīvāku publisko līdzekļu izlietojumu, kas uzlabos Latvijas investīciju klimatu.

Nemot vērā, ka darba grupa ir lēmusi virzīties tieši šajā virzienā, vēlamies atgādināt par FICIL 2024. gada 20. maija vēstulē (Nr. 29/2024) iesniegtajiem priekšlikumiem, kuri, mūsuprāt, papildina Finanšu ministrijas izstrādāto reformu.

1. **Problemātika ar izslēgšanas iemesliem.** Apgrūtināšana ārvalstu personu (t.sk. patieso labuma guvēju, turpmāk – PLG) pārbaude pēc Publisko iepirkumu likuma (turpmāk – PIL) grozījumiem. Ārvalstu piegādātāji atsakās piedalīties iepirkumos, jo izziņu iegūšana bieži ir sarežģīta, nereti – pat neiespējama, jo ārvalstīs attiecīga satura izziņas vispār netiek izsniegtas. Nodokļu parāda apjoma nesamērīgums pret sekām (PLG nekustamā īpašuma nodokļa vai citu nodokļu parāds 150,1 EUR apmērā neizbēgami noved pie izslēgšanas). Turklāt pasūtītājiem ir atšķirīga izpratne un interpretācija par regulējuma prasībām attiecībā uz dažāda satura izziņām. **Risinājumi** – 1) atvieglot un vienkāršot pārbaudes procesu, pēc iespējas izziņas aizstājot ar apliecinājumiem, 2) izvērtēt parāda summas sliekšni un paredzēt iespēju apmaksāt parādu pēc attiecīgas informācijas saņemšanas no pasūtītāja, taču pirms iepirkuma līguma slēgšanas, 3)

pasūtītāju vienveidīgas izpratnes un prakses veicināšana, IUB lomas un kapacitātes stiprināšana prakses skaidrojumos.

2. **Līguma projektu problemātika.** FICIL ieskatā, pārsvarā iepirkuma līgumos nav līdzsvarotas pušu intereses - pastāv nevienlīdzīgi nosacījumi, pasūtītājam paredzētas tiesības vienpusēji atkāpties nebūtiskos gadījumos, savukārt izpildītājam nav paredzētas saprātīgas iespējas atkāpties, nav atrunāti iespējamie grozījumi, kas varētu tikt izdarīti iepirkuma līgumā tā darbības laikā, kā arī bieži izpildītāja atbildībai līgumos vispār netiek iestrādāti nekādi saprātīgi ierobežojumi. Ja šādi nekvalitatīvi un nelīdzsvaroti iepirkuma līgumi tiek noslēgti, praksē ir vērojama virkne piemēru ar sadārdzinājumiem vai līguma izpildes termiņu pārcelšanu. Ārvalstu pretendenti galvenokārt izvēlas nepiedalīties publiskajos iepirkumos Latvijā iepirkuma līguma projektā ietvertā nesamērīgo risku dēļ. Iepirkuma līgumi pārsvarā gadījumu neatbilst attiecīgās nozares vai industrijas ierastajai komercdarbības darījumu praksei.

Līguma projektu kvalitāte – tikai retos izņēmuma gadījumos tie ir savstarpēji saskaņoti ar attiecīgā iepirkuma nolikumu un tehnisko specifikāciju. Pārsvarā tie neatbilst un tehniskajai specifikācijai, finanšu piedāvājuma prasībām vai pretendentiem izvirzītajām kvalifikācijas prasībām. Parasti iepirkuma līgumi netiek izstrādāti no jauna katram iepirkumam vai vismaz individualizēti pielāgoti konkrēta iepirkuma vajadzībām. Praksē atbilstīgie pasūtītāju juristi iepirkuma līgumu neveido kopā ar iepirkuma komisiju, kas nosaka kvalifikācijas prasības, izstrādā tehnisko specifikāciju un prasības finanšu piedāvājuma. Tāpat nenotiek sadarbība ar atbildīgajiem par iepirkuma līguma izpildes uzraudzību/ tehniskajiem jautājumiem. FICIL ieskatā, ir nepieciešama sadarbība pasūtītāja iekšienē un pārdomāta iepirkumu plānošana.

Līgumu kontrole – līgumā nav paredzēti mehānismi, lai izpildes procesā tiktu pārbaudīta atbilstība sākotnēji izvirzītajām prasībām. Tas rada šaubas ne tikai par līgumu kontroles efektivitāti, bet arī par tās lietderību un orientēšanu uz tiem mērķiem un prasībām, kas bija izvirzīti iepirkumā. **Risinājumi** - 1) iepirkuma līgumus nepieciešams profesionāli un katrreizēji pielāgot konkrēta pasūtītāja un iepirkuma vajadzībām, 2) iepirkumu speciālistu un par līgumu uzraudzību/tehniskajiem jautājumiem atbildīgo personu profesionalitātes celšana, pasūtītāju izpratnes par biznesa procesiem un riskiem veidošana - iepirkumu procesu centralizācijas turpināšana, plašāk izmantojot kopīgus iepirkumus un vispārīgās vienošanās.

3. **Administratīvā sloga mazināšana gan pasūtītāju, gan piegādātāju pusē.** **Risinājumi:** 1) samazināt tulkojumu nepieciešamību – FICIL ierosina, ka tulkojumi pieprasāmi pēc nepieciešamības un tiek pieņemti dokumenti svešvalodā, kas prasītu Valsts valodas centra un IUB iesaisti kopīgas nostājas izveidošanā; 2) nacionālo līgumcenu sliekšņu celšana saistībā ar inflāciju – gadījumā, ja nacionālie līgumcenu sliekšņi netiek atcelti vispār. No vienas puses, ir jāvērtē iepirkuma procesa izmaksas pret paredzamo līgumcenu, pie kuras tiek rīkots iepirkums. Taču vienlaikus ir jāaglabā procesu pārskatāmība administratīvi efektīvā veidā un izmaksu mazināšana nevar nevar būt atruna pasūtītājam izstrādāt vai vismaz individuāli pielāgot iepirkuma līgumu katram konkrētam iepirkumam.
4. **Stratēģisko iepirkumu (zalais, sociālais, inovatīvais) iedzīvināšana.** **Risinājumi:** 1) sasniedzamo mērķu un rādītāju skaidra noteikšana (t.sk. pasūtītāja līmenī) un 2) iestādes vadītāja lomas noteikšana iepirkumu funkcijas efektivitātē un spējā īstenot stratēģiskos iepirkumus sabiedrības interesēs.

5. **Elektroniskās iepirkumu sistēmas (turpmāk – EIS) auditēšana un modernizēšana.** **Risinājumi:** 1) veikts audits, lai identificētu nepieciešamās izmaiņas EIS, 2) ieviests lietotājam ērts un intuitīvs risinājums, ņemot vērā arī citu valstu labās prakses un sistēmas.
6. **Valsts ieņēmumu dienesta reitingu sistēma publiskajos iepirkumos.** Nepieciešams ļoti pārdomāts risinājums. Pārlietu augsta formalizēšana bez segmentētas vai citādi pārskatītas B grupas (vairākās kategorijas) var novest (riski) pie tā, ka iepirkumos vēl biežāk kā tagad būs viens vai neviens piedāvājums.
7. **Netiek izmantoti tie iepirkumu līgumu pārvaldības rīki, kas likumā ir iestrādāti.** Šādi pārvaldības rīki ir pieejami jau gadiem, bet praksē tiek lietoti reti. Pārsvārā tieši tādēļ, ka nav pieredzes vai/un ir bail no IUB, Valsts kontroles vai tiesas, kam pamatā ir būtisks zināšanu trūkums. Ir vairākas lietas, ko PIL/SPSIL piedāvā iestrādāt līgumos, taču pasūtītāji un iepirkumu komisijas to bieži baidās darīt. Kad līguma izpildes gaitā nepieciešams domāt par grozījumiem, to pieļaujamību, būtiskumu un nebūtiskumu, līguma kvalitāte ir nepietiekama, lai šos instrumentus pareizi darbinātu pasūtītāja interesēs, līdzsvaroti ņemot vērā arī izpildītāja un sabiedrības kopējas intereses par samērīgu līdzekļu un laika patēriņu katra konkrētā iepirkuma rezultāta īstenošanai dzīvē. Tas attiecas uz termiņu izmaiņām, cenas izmaiņām, zaudējumu, līgumsodu piedziņu, iepirkuma līguma ‘iesaldēšanu’ vai uzteikšanu sankciju ietekmē (tai skaitā savstarpēji pārklājoša problemātika ar principu, ka par konkrētu iepirkuma priekšmetu (vai loti) pasūtītājam var būt viens spēkā esošs iepirkuma līgums, norēķinu kārtība, saistību izpildes pastiprinājuma piemērošanas apturēšana par maksājumu kavējumu un citi tamlīdzīgi praktiski jautājumi, kas pārsvārā iepirkuma līguma projekts netiek risināti vispār) un citiem risku pārvaldības instrumentiem, kas jau sākotnēji var tikt iestrādāti vai vismaz minēti līgumā.
8. **Iepirkumu procedūru piemērošanas izņēmuma gadījumu esība ārpus kontroles un uzraudzības.** FICIL rosina sasaistīt iestādes vadītāja darba vērtējumu par organizācijas budžeta lietderīgu izmantošanu ar analītikas datiem par iepirkuma procedūru izņēmuma gadījumu piemērošanas praksi attiecīgajā iestādē, ņemot vērā iepirkumu praksi, labo pārvaldību utt. Taču papildus tam ir jābūt instrumentam, kā arī šos iepirkumus padarīt publiski redzamus, caurspīdīgus un godprātīgi īstenotus. Tiesa nav savlaicīgs risinājums, ja vēlamies veidot uzticamu un stabilu investīciju vidi un konkurences veicināšanu iepirkumos, padarot tos pieejamākus arī ārvalstu uzņēmumiem.
9. **Inovāciju iepirkums.** Pašlaik šis iepirkuma procedūras īstenošana ir smagnēja, lēna un grūti iedzīvināma praksē. **Risinājumi:** 1) strādāt pie kompetenču centriem, padarot inovāciju iepirkumus vieglākus un tos iespējot, 2) izskatīt informācijas un komunikācijas tehnoloģiju iepirkumu jomas kā pilotprojektus.
10. **Elektroniskās parakstīšanas atvieglojumi.** Lai mazinātu administratīvo slogu ārvalstu uzņēmumiem un veicinātu plašāku dalību iepirkumos, būtiski nodrošināt iespēju iepirkumu dokumentus parakstīt arī ar citām Eiropas Savienībā atzītām kvalificētām elektroniskā paraksta shēmām, neaprobežojoties tikai ar Latvijā izsniegto e-Paraksts risinājumu. Šāda pieeja padarīs procesu elastīgāku, vienlaikus pilnībā saglabājot juridisko spēku un drošības prasības.

FICIL augsti novērtē līdzšinējo sadarbību ar Finanšu ministriju un atbalsta pieņemto lēmumu virzīt Publiskā iepirkuma sistēmas reformu. FICIL apliecina savu gatavību arī turpmāk aktīvi iesaistīties šīs jomas pilnveidē, sniedzot ekspertīzi un atbalstu, lai veidotu konkurētspējīgu un investīcijām pievilcīgu vidi Latvijā.

Ar cieņu

Tatjana Guzņajeva
FICIL izpilddirektore

ŠIS DOKUMENTS IR ELEKTRONISKI PARAKSTĪTS AR DROŠU ELEKTRONISKO
PARAKSTU UN SATUR LAIKA ZĪMOGU